

JÓZEF GÓRSKI

ZASADA JAWNOŚCI W PRZEPISACH O REJESTRACH
PRZEDSIĘBIORSTW PAŃSTWOWYCH I ORGANIZACJI
SPÓŁDZIELCZYCH

I

Mówiąc o jawności dotyczącej przedsiębiorstw państwowych i organizacji spółdzielczych, mamy na myśli taki stan rzeczy, który pozwala bądź to określonym osobom, bądź też nieograniczonej liczbie osób na zapoznanie się z danymi dotyczącymi sytuacji prawnej i gospodarczej tych jednostek gospodarki uspołecznionej. Rzecz jasna, że zakres jawności odnoszący się do organizacji gospodarczych może być jedynie w mniejszym lub większym stopniu ograniczony. Może on dotyczyć w zasadzie tylko takich okoliczności, które zwracają uwagę zainteresowanych osób i które bez szkody dla jednostki gospodarczej mogą być podane do wiadomości. Ograniczenie zakresu jawności może dotyczyć też kręgu osób, którym pewne okoliczności mogą i powinny być udostępnione. Z reguły jednak o jawności mówimy wówczas, gdy określone dane są udostępnione każdemu. Jawność może dotyczyć bądź całości gospodarki narodowej, bądź pewnego jej działu, bądź też poszczególnych przedsiębiorstw. W zależności od tego inne są zasady i formy udostępniania osobom zainteresowanym danych podlegających ujawnieniu.

Działalność jednostek gospodarki uspołecznionej interesuje szerokie kręgi obywateli. Każdy z nich w swym charakterze współgospodarza kraju jest w naszym systemie społeczno-gospodarczym uprawniony do tego, aby mieć dostateczną ilość informacji o tym, kto i jak w imieniu społeczeństwa i na jego rachunek gospodaruje mieniem społecznym oraz jakie są rezultaty tego gospodarowania. To uprawnienie obywateli od 1956 r. jest coraz powszechniej rozumiane i w szerokim zakresie uwzględniane w naszej praktyce politycznej i gospodarczej.

Poważnego rozszerzenia doznały w ostatnich latach zakres i formy informacji odnoszących się do całej gospodarki narodowej i jej poszczególnych działów. Za pośrednictwem środków masowego przekazu społeczeństwo informowane jest o zagadnieniach gospodarczych stanowiących

przedmiot obrad plenarnych Komitetu Centralnego i komitetów terenowych Partii, jako też debat sejmowych i sesji terenowych rad narodowych. Materiał informacyjny zawarty jest też w okolicznościowych wystąpieniach osobistości politycznych w czasie zjazdów i konferencji organizacji związkowych i ogólnospołecznych. Coraz pełniejsze informacje źródłowe o stanie i osiągnięciach gospodarczych zawierają publikacje Głównego Urzędu Statystycznego. Sprawy organizacyjne i gospodarcze poszczególnych przedsiębiorstw są z mocy przepisów prawnych przedmiotem dyskusji i decyzji organów samorządu robotniczego bądź zakładowych organizacji związkowych. Sprawy zaś dotyczące spółdzielczości są przedmiotem obrad i uchwał walnych zgromadzeń.

Tym samym różnymi kanałami dociera do wiadomości szerokich kręgów społeczeństwa poważna ilość informacji, pozwalających na orientowanie się w sytuacji gospodarczej całego kraju, określonych branż oraz poszczególnych przedsiębiorstw. Można więc chyba na tej podstawie sformułować tezę, że w naszej gospodarce uspołecznionej sfera jawności została bardzo poważnie rozszerzona i ulega dalszemu poszerzaniu. Okoliczność ta ma wielką doniosłość społeczną i polityczną.

Nie mam zamiaru rozpatrywać na tym miejscu zasady jawności w gospodarce uspołecznionej ani pod kątem widzenia konsytytucyjnoprawnym i politycznym, ani socjologicznym. Rozważania swe ograniczyć pragnę do prawnego zabezpieczenia określonego zakresu jawności, znajdującego swój wyraz w przepisach o rejestrze przedsiębiorstw państwowych i rejestrze spółdzielni.

II

W odniesieniu do prywatnych przedsiębiorstw przemysłowych, rzemieślniczych, handlowych i usługowych zasadę jawności kształtowały w okresie międzywojennym z jednej strony przepisy prawa przemysłowego¹, z drugiej zaś przepisy kodeksu handlowego oraz przepisy o rejestrze handlowym².

Prawo przemysłowe miało zastosowanie do wszystkich „prowadzących przemysł”. Stosownie do art. 1 tego prawa, przez przemysł rozumieć należy „wszelkie zatrudnienie zarobkowe lub przedsiębiorstwo, wykonywane samoistnie i zawodowo, bez względu na to, czy jest ono wytwarzające, przetwarzające, handlowe lub usługowe”, z wyjątkiem rodzajów działalności zarobkowej wyliczonej w art. 2.

¹ Rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 VI 1927 r. (Dz. U. nr 53; poz. 468 z późniejszymi zmianami).

² Kodeks handlowy ukazał się w formie rozporządzenia prezydenta RP z dnia 27 VI 1934 r. (Dz. U. nr 57, poz. 502). Na jego podstawie wydane zostało rozporządzenie ministra sprawiedliwości z dnia 1 VII 1984 r. o rejestrze handlowym (Dz. U. nr 59, poz. 511).

Art. 3 prawa przemysłowego głosił zasadę, że „prowadzenie przemysłu jest wolne i dozwolone każdemu”. Nie może ono w żadnym przypadku odbywać się bez wiedzy organów administracji gospodarczej, a w odniesieniu do tych rodzajów przemysłu, których prowadzenie wymaga koncesji — bez wiedzy i zgody tych organów.

Art. 7 prawa przemysłowego przewiduje obowiązek doniesienia (zgłoszenia) o zamiarze prowadzenia przemysłu powiatowym organom administracji gospodarczej („władzy przemysłowej I instancji”) oraz dostarczenia ściśle wyszczególnionych danych. W przypadku gdy wymagana jest koncesja, zainteresowany powinien wnieść podanie o jej udzielenie.

Doniesienie (zgłoszenie) oraz wnioski o koncesję są formami ujawnienia określonej działalności wobec organów administracji państwowej. Potwierdzenie zgłoszenia lub udzielenie koncesji stanowi podstawowy warunek uznania działalności zarobkowej za legalną. Zasada jawności unormowana w prawie przemysłowym polega więc na obowiązku ujawnienia działalności zarobkowej wobec właściwych organów państwowych. Ujawnienie ma znaczenie porządkowe. Ma ono umożliwić organom administracji gospodarczej ewidencję i kontrolę jednostek gospodarczych podlegających prawu przemysłowemu. Pozwala ono tym organom na stwierdzenie, czy wspomniane jednostki gospodarujące posiadają przewidziane przez prawo warunki podjęcia określonej działalności zarobkowej (np. uprawnienia rzemieślnicze, koncesję, zatwierdzony projekt zakładu przemysłowego itp.). Przepisy prawa przemysłowego przewidują ponadto w art. 33—35 obowiązek określonego oznaczenia na zewnątrz prowadzonych przedsiębiorstw. Oznaczenie takie ma ułatwić klienteli identyfikację zwłaszcza małych zakładów i warsztatów, ograniczyć nieuczciwą konkurencję i uchronić szerokie rzesze niewyrobionej klienteli przed pomyłkami i nadużyciami.

Już w okresie międzywojennym nie było dostatecznie jasne, czy i w jakim zakresie przepisy prawa przemysłowego mogły być stosowane do ówczesnych przedsiębiorstw państwowych. Legalność ich działalności nie zależała od potwierdzenia zgłoszenia przez władzę przemysłową I instancji. Przedsiębiorstwa państwowe tworzono wówczas w drodze ustaw (rozporządzeń prezydenta) albo w drodze rozporządzeń Rady Ministrów, jak to przewidywało rozporządzenie prezydenta z dnia 17 III 1927 r. o wydzieleniu z administracji państwowej przedsiębiorstw państwowych, przemysłowych, handlowych i górniczych oraz ich komercjalizacji (Dz. U. nr 25, poz. 195). Utworzenie przedsiębiorstwa w jednej i drugiej formie podlegało ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw. Stanowiło ono niezależną od decyzji władz przemysłowych I instancji podstawę legalnej działalności przedsiębiorstwa.

Również potwierdzenie zgłoszenia nie odnosiło się do spółdzielni, których założenie zależało nie tylko od woli samych założycieli, ale również

od oświadczenia o celowości zgodnie z ustawą z 29 X 1920 r. (w brzmieniu danym nowelą z 13 III 1934 r.), wydawanego przez niezależną od władz przemysłowych I instancji Radę Spółdzielczą przy Ministerstwie Skarbu lub przez właściwy związek rewizyjny.

Przepisy prawa przemysłowego odnoszące się do doniesienia (zgłoszenia) mają aktualnie znaczenie jedynie w odniesieniu do drobnych przedsiębiorstw prywatnych. Z reguły prowadzenie ich wymaga obecnie zezwolenia, a to zgodnie z przepisami ustawy z dnia 1 VII 1958 r. o zezwoleniach na wykonywanie przemysłu, rzemiosła, handlu i niektórych usług przez jednostki gospodarki nieuspołecznionej (Dz. U. nr 45, poz. 224 z późniejszymi zmianami) oraz przepisami rozporządzeń wykonawczych Rady Ministrów z 25 VII 1958 r. (Dz. U. nr 49, poz. 240, 241 i 242 z późniejszymi zmianami).

III

W przeciwieństwie do ewidencji przewidzianej przez prawo przemysłowe i prowadzonej przez organy administracji gospodarczej, rejestr handlowy jest instytucją służącą potrzebom obrotu gospodarczego. Powinien on zawierać dane, których znajomość ma istotne znaczenie dla osób wchodzących w stosunki prawne z przedsiębiorstwem.

O ile obowiązkiem ujawnienia i ewidencją przewidzianą przez prawo przemysłowe objęte są wszelkiego rodzaju przedsiębiorstwa, bez względu na zakres i rodzaj prowadzonego przemysłu, o tyle przepisy k.h. odnoszące się do rejestru handlowego mają zastosowanie jedynie do tzw. kupców rejestrowanych, gdyż tylko oni odgrywają decydującą rolę w obrocie gospodarczym. Są nimi osoby fizyczne lub prawne, prowadzące przedsiębiorstwa zarobkowe w większym rozmiarze³. Jako kupcy rejestrowi traktowane są też spółki handlowe. Zgłoszenie wniosku o wpis do rejestru jest obowiązkiem każdego kupca rejestrowego (art. 6 k.h.). W odniesieniu do spółek kapitałowych, tj. spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych, wpis ma znaczenie konstytutywne. Dopiero z chwilą wpisu nabywają one osobowość prawną i charakter kupców rejestrowych. We wszystkich innych przypadkach wpis do rejestru handlowego ma znaczenie jedynie deklaratoryjne.

Rejestr handlowy wyposażony został w cechę jawności. Art. 13 § 2 k.h. przewiduje, że „rejestr handlowy wraz z dokumentami złożonymi do rejestru jest jawny”. Istotę jawności rejestru handlowego określa § 8 rozporządzenia ministra sprawiedliwości z dnia 1 VII 1934 r., stanowiąc, że „każdy ma prawo przeglądać pod nadzorem sekretarza w godzinach urzęd-

³ Określenie przedsiębiorstwa w większym rozmiarze znajdujemy w rozporządzeniu ministrów: przemysłu, aprowizacji i handlu oraz żeglugi i handlu zagranicznego z 11 VII 1946 r. (Dz. U. nr 36, poz. 233 z późniejszymi zmianami).

dowych rejestr i dokumenty określone w § 5 ust. 1, złożone do akt, tudzież żądać wydania z nich urzędowych odpisów i wyciągów". Jawnością objęte są m. in. bilanse spółek kapitałowych.

Zasięg jawności określają przepisy k.h. i przepisy rozporządzenia ministra sprawiedliwości z 1 VII 1934 r. o rejestrze handlowym, wymieniające dane, jakie powinny być ujawnione w rejestrze oraz dokumenty, jakie powinny być złożone do akt rejestrowych.

Prowadzenie rejestru handlowego należy do sądów powiatowych, właściwych z uwagi na siedzibę przedsiębiorstwa. Podstawę wpisów stanowią należycie udokumentowane wnioski samych kupców rejestrowych. Sąd rejestrowy może zmusić kupca za pomocą grzywnien do zgłoszenia wpisu danych podlegających uwidocznieniu w rejestrze. W razie potrzeby sąd rejestrowy może dokonać wpisu z urzędu.

Przepisy o rejestrze handlowym zapewniają ochronę dobrej wiary osób trzecich co do prawdziwości wpisów. Stosownie do art. 10 ust. 1 k.h., „w stosunku do działającej w dobrej wierze osoby trzeciej, która powołuje się na wpis pewnej osoby jako kupca do rejestru handlowego, niedopuszczalny jest zarzut, że nie było lub nie ma podstawy do wpisu". Jeszcze dalej idzie art. 24 k.h.: „§ 1. Wobec osób trzecich działających w dobrej wierze, kupiec nie może zasłaniać się zarzutem, że dane wpisane zgodnie z jego zgłoszeniem nie są prawdziwe. § 2. Jeżeli pewne dane wpisano do rejestru niezgodnie ze zgłoszeniem kupca lub bez jego zgłoszenia, kupiec nie może zasłaniać się wobec osób trzecich, działających w dobrej wierze, zarzutem, że dane te nie są prawdziwe, jeżeli zaniedbał wystąpić niezwłocznie z wnioskiem o sprostowanie lub wykreślenie wpisu".

Wpis chroni również uprawnione interesy osób wpisanych do rejestru. Stosownie do art. 10 § 2 k.h., „wobec tego, kto został wpisany do rejestru handlowego, osoby trzecie nie mogą zasłaniać się zarzutem, że nie była podstawy do wpisu, chyba że wpisany uzyskał świadomie wpis bezpodstawnie". Zgodnie zaś z treścią art. 33: „§ 1. Od daty ogłoszenia wpisu nikt w stosunku do kupca nie może zasłaniać się nieświadomością zarejestrowanych danych, chybaby udowodnił, że nie mógł o nich wiedzieć. § 2. Dopóki dane, które powinny być wpisane i ogłoszone nie uzyskały skuteczności stosownie do postanowień paragrafu poprzedzającego, kupiec może się na nie powołać wobec osób trzecich tylko wówczas, gdy udowodni, że o tych danych wiedziały. Przepis ten nie odnosi się do okoliczności dotyczących zdolności kupca do czynności prawnych".

IV

Omówienie podstawowych zasad, na jakich opiera się instytucja rejestru handlowego, było o tyle konieczne, że:

a) obowiązkowi wpisu do tego rejestru podlegały zarówno w okresie międzywojennym, jak i powojennym przedsiębiorstwa państwowe;

b) rejestr handlowy ma jeszcze obecnie zastosowanie do jednostek gospodarki społecznej prowadzonych w formie spółek jawnych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych;

c) zasady dotyczące tego rejestru wywarły poważny wpływ na ukształtowanie się przepisów o rejestrze spółdzielni i ich związków;

d) znajomość zasad, na jakich opiera się rejestr handlowy, ułatwia zrozumienie odchyleń, jakie w porównaniu z nim wykazuje rejestr przedsiębiorstw państwowych.

Ad a) Przedsiębiorstwa państwowe okresu międzywojennego miały status prawny kupców rejestrowych i podlegały wpisowi do rejestru handlowego. Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z dnia 1 VII 1934 r. o rejestrze handlowym przewidywało dla nich osobny dział D. Ten stan rzeczy nie uległ zmianie również w pierwszych latach powojennych.

Rozporządzenie ministrów przemysłu, aprowizacji i handlu oraz żeglugi i handlu zagranicznego z 11 VII 1946 r. w sprawie określenia przedsiębiorstw w większym rozmiarze (Dz. U. nr 36, poz. 233) stanowiło w § 1, że „za przedsiębiorstwa zarobkowe prowadzone w większym rozmiarze uważa się „wszystkie przedsiębiorstwa państwowe i samorządowe oraz pozostające pod zarządem państwowym”. Podobnie dekret z 3 I 1947 r. o tworzeniu przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. nr 8, poz. 42) postanawia w art. 5: „(1) Przedsiębiorstwo podlega wpisowi do rejestru handlowego i przez zarejestrowanie nabywa osobowość prawną; (2) Wpisowi podlegają: nazwa, siedziba, przedmiot przedsiębiorstwa, imiona i nazwiska osób uprawnionych do podpisywania zobowiązań, ograniczenia w tym przedmiocie, wzmianki o ograniczeniach władz przedsiębiorstwa, a także wzmianki o pełnomocnikach handlowych z podaniem ich zakresu uprawnień; (3) Wpis przedsiębiorstwa nastąpi na mocy zarządzenia wymienionego w art. 1 i 2 i zawiadomienia o ustanowieniu władz przedsiębiorstwa”.

Omówiony stan prawny uległ zmianie dopiero z dniem wejścia w życie dekretu z dnia 26 X 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jedn. tekst Dz. U. z 1960 r., nr 12, poz. 11). Zanim ukazało się przewidziane w dekrete (art. 7 ust. 2) rozporządzenie Rady Ministrów o urzędzeniu i prowadzeniu rejestru przedsiębiorstw państwowych, minister sprawiedliwości rozporządzeniem z 17 XI 1950 r. (Dz. U. nr 54, poz. 493) uchylił te postanowienia rozporządzenia z 1 VII 1934 r. o rejestrze handlowym, które odnosiły się do przedsiębiorstw państwowych i zarządził wykreślenie z rejestru handlowego wpisów odnoszących się do tych przedsiębiorstw.

Z dniem 31 XII 1964 r. utraciły moc prawną przepisy kodeksu handlowego. Jednak na mocy art. VI § 1 przepisów wprowadzających k.c. utrzymano przepisy dotyczące spółek jawnych, spółek z ograniczoną od-

powiedzialnością i spółek akcyjnych wraz z odnoszącymi się do nich przepisami o firmie, prokurze i rejestrze handlowym. Praktyczne znaczenie art. VI § 1 przepisów wprowadzających polega na tym, że działalność gospodarczą rozwijają obecnie niemal wyłącznie takie spółki jawne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjne, w których udział państwa w kapitale zakładowym wynosi co najmniej 50% i które z tego tytułu zalicza się do jednostek gospodarki społecznej.

Ad b) Zgodnie z przepisami ustawy o spółdzielniach z 29 X 1920 r. (jedn. tekst przedwojenny Dz. U. nr 55, poz. 495 z 1934 r.), spółdzielnie były uważane również za kupców („handlujących”). Nie miały one jednak statusu kupców rejestrowanych. Z tego względu ustawa o spółdzielniach oraz wydane na jej podstawie rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 18 XI 1920 r. (Dz. U. nr 54, poz. 492) przewidywały, że spółdzielnie podlegają wpisowi do osobnego rejestru spółdzielni, prowadzonego również przez sądy powiatowe. Rejestr spółdzielni był jawny. W kwestiach nie uregulowanych w przepisach spółdzielczych miały do niego zastosowanie przepisy dotyczące rejestru handlowego.

Ustawa z 17 II 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz. U. nr 12, poz. 61) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z 26 VII 1961 r. w sprawie wydawania oświadczeń o celowości założenia spółdzielni i ich związków oraz o rejestrze spółdzielni i ich związków (Dz. U. nr 36 poz. 184) również przewidują prowadzenie przez sądy powiatowe osobnego rejestru spółdzielczego. Normują one same wszystkie zagadnienia prawne związane z rejestrem spółdzielczym w sposób wyczerpująca i nie odwołują się już do przepisów o rejestrze handlowym. Przepisy spółdzielcze nakładają na zarząd spółdzielni obowiązek zgłoszenia wniosku o wpis (art. 5), określają zakres danych podlegających wpisowi (art. 7) oraz przewidują skutki prawne związane z wpisem.

W szczególności z chwilą wpisania do rejestru spółdzielnia nabywa osobowość prawną (art. 8 § 1). Za czynności dokonane w imieniu spółdzielni przed jej zarejestrowaniem działający do chwili zarejestrowania spółdzielni odpowiadają wobec osób trzecich solidarnie. Że zobowiązania wynikające z tych czynności spółdzielnia odpowiada po jej zarejestrowaniu tak, jak za zaciągnięte przez siebie. Jednakże działający przed zarejestrowaniem spółdzielni odpowiadają wobec niej według zasad prawa cywilnego (art. 8 § 2). Osoby trzecie nie mogą zastępować się niezajomością danych, które zostały zarejestrowane, chyba że dowiodą, iż o nich wiedzieć nie mogły (art. 9 § 1). Dane, których zarejestrowanie nakazuje ustawa, a które nie zostały zarejestrowane, nie wywołują skutków prawnych wobec osób trzecich, chyba że im udowodniono, iż o nich wiedziały.

Przytoczone skutki wpisu do rejestru spółdzielczego są naturalną konsekwencją jawności tego rejestru. Znajdują one swój wyraz w treści

§ 11 wspomnianego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z 26 VII 1961 r.: „Każdy może pod nadzorem sekretarza sądowego przeglądać rejestr i akta rejestrowe, sporządzać odpisy oraz żądać wydania uwierzytelnionych odpisów i wyciągów”.

V

Jak widzimy, przepisy o rejestrze spółdzielczym z 1961 r. oparte są na podobnych zasadach, jak przepisy o rejestrze handlowym. Inaczej unormowany został rejestr przedsiębiorstw państwowych, jednak nie należy tego tłumaczyć rzeczywistymi potrzebami.

Przewidując osobny rejestr przedsiębiorstw państwowych, dekret z 26 X 1950 r. nie uregulował w sposób dostatecznie wyczerpujący nawet najpoważniejszych zagadnień łączących się z tym rejestrem. Ograniczył się jedynie do nałożenia na przedsiębiorstwa państwowe obowiązku zgłoszenia wniosku o wpis i do uzależnienia od wpisu nabycia przez przedsiębiorstwo państwowe osobowości prawnej (art. 7). Szczegółowe unormowanie rejestru przedsiębiorstw państwowych dotyczące urządzenia i prowadzenia rejestru pozostawiono rozporządzeniu Rady Ministrów. Ukazało się ono dopiero pod datą 10 I 1952 r. (Dz. U. nr 3, poz. 22). Postanowienia szczegółowe zawiera zarządzenie ministra finansów z 9 V 1952 r. w sprawie trybu wydawania zaświadczeń o dokonywaniu wpisu do rejestru i prowadzenia akt rejestru przedsiębiorstw państwowych (M.P. nr A-61, wych (M. P. nr A-44, poz. 628) oraz instrukcja w sprawie biurowości i wprowadzenia akt rejestru przedsiębiorstw państwowych (M.P. nr A-61, poz. 933).

Na mocy tych przepisów prowadzenie rejestru przedsiębiorstw państwowych (podzielonego na działy A, B i C) powierzone zostało organom* administracyjnym: Ministerstwu Finansów (Dział A — dla przedsiębiorstw kluczowych i ich zjednoczeń), wydziałom finansowym prezydów wojewódzkich rad narodowych (Dział B — dla przedsiębiorstw terenowych i ich zjednoczeń) oraz Polskiej Izbie Handlu Zagranicznego (Dział C — dla przedsiębiorstw związanych z handlem zagranicznym).

Rejestr przedsiębiorstw państwowych nie jest jawny. Mają do niego dostęp jedynie obsługujący go urzędnicy, każda inna osoba — tylko wtedy, gdy udowodni swój interes prawny — może żądać, i to tylko na piśmie: 1) wydania odpisów lub wyciągów z rejestru przedsiębiorstw państwowych; 2) stwierdzenia istnienia poszczególnych wpisów do rejestru przedsiębiorstw państwowych. Pewne złagodzenie tego rygoru dotyczy Działu C, w odniesieniu do którego już sam fakt złożenia wniosku przez osobę żądającą odpisu lub wyciągu z rejestru bądź stwierdzenia istnienia poszczególnych zapisów w rejestrze sam przez się zawiera do-

mniemanie interesu prawnego po stronie wnioskodawcy (zarządzenie ministra finansów z 9 V 1952 r.).

Jak więc widzimy, reżim prawny rejestru przedsiębiorstw państwowych w sposób zasadniczy różni się od reżimu rejestru handlowego oraz spółdzielczego. Już samo powierzenie prowadzenia podstawowych działów A i B rejestru organom administracji finansowej rodzi pytanie, czy chodzi tu o ewidencję typu administracyjnego, podobną do ewidencji przewidzianej przez omawiane poprzednio przepisy prawa przemysłowego, czy też o instytucję mającą służyć potrzebom obrotu.

Wpis do rejestru czy też brak tego wpisu nie powoduje — poza związanym z wpisem uzyskaniem przez przedsiębiorstwo osobowości prawnej — żadnych innych skutków w sferze prawnej przedsiębiorstwa lub jego kontrahentów. Ten stan rzeczy trudno uznać za zadowalający. Nie można bowiem zrozumieć, dlaczego rejestr przedsiębiorstw uspołecznionych prowadzonych w formie spółek akcyjnych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółdzielni może być oparty na innych zasadach aniżeli rejestr przedsiębiorstw państwowych. Żaden interes publiczny nie stoi na przeszkodzie temu, aby dane podlegające wpisowi do rejestru były dostępne dla wszystkich.

Przedsiębiorstwo państwowe nie ma potrzeby ani się wstydzić, ani ukrywać faktu swego istnienia, swej nazwy czy siedziby, swego podporządkowania określonym jednostkom nadrzędnym, ani posiadania zakładów prowadzonych na pełnym wewnętrznym rozrachunku gospodarczym. Nie ma też potrzeby ukrywać swych zadań planowych, określających równocześnie zakres jego zdolności prawnej (art. 36 k.c), ani wysokości funduszu statutowego, ani swych organów i innych osób uprawnionych do reprezentowania go na zewnątrz, ani też zmian w tym zakresie.

Rzecz jasna, że nie można i nie trzeba ujawniać ani tajemnic produkcyjnych, ani tajemnic handlowych, ale też tajemnice te nie są objęte wpisami do rejestru, ani zakresem jawności rejestrowej. Należy natomiast zastanowić się nad tym, czy nie należałoby rozszerzyć zakresu danych podlegających obowiązkowi zgłoszenia do rejestru przedsiębiorstw państwowych. Nie można zrozumieć, dlaczego np. w rejestrze uwidacznia się dyrektora przedsiębiorstwa i pełnomocników, a nie czyni się tego w stosunku do zastępców dyrektora. Zbyt małą uwagę poświęca się w rejestrze funduszowi statutowemu. Przecież stanowić on powinien wskaźnik, według którego oceniać należy wyniki ekonomiczne przedsiębiorstwa.

Jawnością powinny być objęte akty o utworzeniu przedsiębiorstwa lub zjednoczenia lub ich statuty, skoro nie publikuje się ich w Monitorze Polskim, akty powołania lub odwołania dyrektora, jego zastępców, pełnomocników i likwidatora, akty wprowadzające zmiany statutowe lub

przewidujące łączenie, podział lub likwidację przedsiębiorstwa. Wypowiadam się też za tym, aby za wzorem przepisów o rejestracji spółek kapitałowych objąć obowiązkiem złożenia do akt rejestrowych i jawnością sprawozdania finansowe przedsiębiorstw.

Wydaje mi się, że skoro w całej gospodarce uspołecznionej zasada szerokiej jawności zdobywa sobie coraz powszechniejsze zastosowanie, to zasada ta powinna znaleźć swe odbicie również w przepisach o rejestrze przedsiębiorstw państwowych. Pamiętać bowiem należy, że rejestr ten — poza swoją funkcją w zakresie obrotu — spełniać może i powinien funkcję instrumentu kontroli społecznej nad gospodarką przedsiębiorstw. Wreszcie — jawność rejestru posiada nieocenione walory społecznychowawcze i polityczne. Toteż przy okazji prac nad nową ustawą o przedsiębiorstwach państwowych nie można zapomnieć o konieczności przywrócenia rejestrowi tych przedsiębiorstw należnej mu funkcji.

LE PRINCIPE DE LA PUBLICITÉ DANS LES DISPOSITIONS SUR LES REGISTRES DES ENTREPRISES D'ETAT ET DES ORGANISATIONS COOPÉRATIVES

R é s u m é

Au début l'auteur démontre, qu'après 1956 le principe de la publicité par rapport à toute l'économie socialisée trouve en Pologne une compréhension de plus en plus vaste et une application de plus en plus universelle. La population à diverses occasions et à Faide de moyens d'information massifs est informée sur l'état de l'économie nationale, sur ses réalisations et sur les plans de développement et elle a la possibilité d'exercer un contrôle général dans ce domaine.

Le principe, le contenu et l'étendue de la publicité concernant des entreprises particulières, privées formaient dans la période de l'entre deux guerres d'une part les dispositions du droit industriel du 7 juin 1927, d'autre part c'étaient les dispositions du code de commerce du 27 juin 1934 concernant le registre commerciale.

Ces dernières dispositions avaient jusqu'à la fin de 1950 une application directe aux entreprises d'Etat. A l'heure actuelle ce ne sont que des entreprises socialisées qui sont dirigées sous forme des sociétés de commerce, qui sont toujours soumises à l'enregistrement dans le registre de commerce, tenu par les tribunaux d'arrondissement compétents. Ce registre est basé sur le principe d'une vaste publicité.

Le registre de la coopérative et des ses unions est appuyé sur le principe semblable. Il est tenu aussi par les tribunaux d'arrondissement.

Cependant le registre des entreprises d'Etat est fondé dès 1952 sur des principes différents. Ce registre n'est pas public. La partie A de ce registre embrassant toutes les entreprises dominantes, est tenue par le Ministère des Finances, la partie B — se rapportant aux entreprises de terrain — par les organes financiers de voïvodie et la partie C — embrassant des entreprises du commerce extérieur — par la Chambre du Commerce Extérieur de Pologne. Ces organes ne donnent des renseignements et des attestations qu'aux personnes intéressées sur les demandes sous forme écrite.

L'auteur postule la restitution du principe de la publicité aussi par rapport à ce registre.